

MIELA(-S) LANKYTOJA(-AU),

Sveika(-s) atvykusi(-ęs) į patinos, dulkių ir garso namus. Nuo 1989 m. čia susikaupė įspūdingo trisdešimt metų čia besilankiusiųjų srauto pėdsakai (žingsniai, žvilgsniai, prisilietimai). Dveji metai nesibaigiančios renovacijos taip pat matomi; nepamirškime ir artėjančių ateities horizontų.

Pagrindine tema čia tampa išplėstas grįžimo(-ų) laukas – istorijoje, gyvenime, (žmonių) santykiuose. Daiktai iškyla tranzito, jungties ir baigties, matomo ir nematomo, o po to – pykčio, liūdesio bei troškimo atsinaujinti metu.

Pastate galima rasti daugybę personažų (vaizdų, objektų, situacijų, nuolaužų). Šių personažų buvimo vieta ne visada fiksuota, todėl pilno parodos žemėlapis nėra. Tai – tik personažų sąrašas, nes jų padėtis vis kinta, o vaidmenys nėra iki galo nustatyti (prireikus patariu internete susirasti gyvų menininkų biografijas, paklausti manęs ar kitų aplinkinių).

Vaikštinėdama(-s) po šią nuostabią Eugenijaus Miliūno, Sauliaus Juškio ir Kęstučio Kisieliaus pastatytą lietuviškojo postmodernizmo konstrukciją, tuos personažus surasi, o jie suras tave. Šio pastato durys atvertos vos dvi naktis – ateityje vėl į jį įžengus čia viešpataus visai kitas pasaulis; pasaulis po renovacijos ir, tikėkimės, ir pasaulis po karo.

Priešais pastatą stovinti legendinė Petro Mazūro skulptūra „Žmogus“ – prieštarinių istorijų junginys. Vieni sako, kad tai turėjęs būti ateivis, „berniukas iš žvaigždžių“, kiti – kad tai užslėpta aliuzija į krikščioniškąjį kryžių, o tretį prisimena, kad į beveik baigtą statyti pastatą ji atkelia gana vėlai, kai „berniukas“ čia „nusileido“ visai kaip koks NSO. Tačiau skulptūros pavadinimas išliko „Žmogus“, o ji pati tebėra vienas prieštariniausiai vertinamų viešosios skulptūros kūrinių Lietuvoje.

Panašius genealoginius autorystės vingius rodo ir Mykolo Žilinsko kolekcijoje esančio Francesco Rustici (1592 m., Siena – 1626 m., Siena) paveikslo istorija:

*„Koncertas“, apie 1625 m.
Drobė, aliejus, 140 × 200 cm
1940 m. nupirktas iš grafienės Jadvygos
Hutten-Čapskienės (1866–1943 m.) rinkinio
Beržėnų dvare.*

Iš pradžių šis paveikslas buvo laikomas nežinomo dailininko darbu, apie 1976 m. muziejų konsultavusi rusų menotyrininkė Irene Linnik pasiūlė autorystę priskirti Tommazui Salini-Mao (1575–1625 m.), o dabartinę paveikslo atribuciją 1980-ųjų pradžioje pasiūlė Viktorija Markova.

Kas žino, kuo šis paveikslas gali tapti dar po 50 metų? Kas žino, kas tada bus laikomas jo autoriumi? Ir kas žino, kokia muzika tuomet skambės kambaryje?

Muzika ir garsas čia – visa ko širdis. Beveik kiekviename kambaryje įrengta garso sistema, paverčianti pastatą dideliu klausymosi ir grojimo instrumentu. Tarek Atoui, Pan Daijing ir Ragemore su Gediminu Žygumi aktyvuoja erdvę skirtingu laiku (žr. sąstatą ant sienos). Pernai pavasarį M. Žilinsko galerijos aplankyti atvykusi Pan Daijing pajuto, kad tai panašu į filmą „Bėgantis skustuvo ašmenimis“ („Blade Runner“). Po dviejų mėnesių nusileidęs Kaune, Tarek Atoui atsidūrė arčiau „Neįmanomos misijos“ scenarijaus. Tuo tarpu susižavėjęs Greggo Araki 90-ųjų darbais Ragemore svarstė, kaip skambėtų Courtney Love be gitaros. Be abejo, šios išvalgos pasireišk ir jų *setuose* – sudėtiniuose, performatyviuose, išsiliejančiuose per ir aplink.

(Prieš Ragemore su Gediminu Žygumi pasirodymą vyks atidaus klausymosi ir pasirinkto garso takelio aptarimo sesija).

Kitame kambaryje Jill Mulleady kuria paveikslų seriją. Joje – išpjautos akys, nukreiptos į iš paveikslų išpjautų rėmų kolekciją. Akys ant sienos liks matomos tik kelias dienas, nuogos ir žalios. „Mira“ („pažvelk“), – ispaniškai sako Jill, – „viskas čia apie žiūrėjimą į daiktus, apie stebuklą ir mirazą“. Kai po dviejų savaičių menininkė atidarys didelę asmeninę paveikslų parodą Niujorke, jos akys, galbūt, tebežiūrės į krūvas rėmų Kaune, tačiau liks nepastebėtos.

„Tikrai, nepaprastai gryna“, – apie dviejų savo įrašų toną, sukurtų „Marsas sugrįžta“ vyksmui, pasakoja Ariana Reines, šiuo metu viena labiausiai pripažintų tarptautinių poečių. Poetiniame dreifavime per mitologiją, asmeninį gyvenimą, pirmąjį apsilankymą Lietuvoje – kur dalyvavo poetų suvažiavime ir aplankė žydo senelio žemę, – astrologiją ir t. t., kūrėja pasakoja apie Marsą, diriguojantį moteriškai energijai; apie Medėją, geležį moterų kūnuose, planetos ir menstruacijų ciklus, nuoga valią. „Valia pasitikėti, jausti, eiti pirmyn“.

Dar trys seniai nematyti paveikslo iš M. Žilinsko galerijos kolekcijos seka paskui Arianos balsą, jai žengiant per automobilių stovėjimo aikštelę Los Andžele:

„Didžioji Abu Simbelo šventykla Nubijoje“ (drobė, aliejus, 152.2 × 254 cm), autorius Ernst Karl Eugen Koerner (1846 m., Štibė (V. Prūsija) – 1927 m., Berlynas); „Audringos jūros pakrantėje“ (1901 m.), autorius Leonardo Carlo Coccorante (1680 m., Neapolis – 1750 m., Neapolis); ir „Smuikininko Raimundo Katiliaus portretas“ (1984 m.), autorė Sofija Veiverytė (1926 m., Kaunas – 2009 m., Vilnius)

Šie paveikslai pasirinkti bendraujant su Seiko ir Casio (Gintaru Didžiapetriu ir Elena Narbutaite), taip pat su dosniu ir rūpestingu Čiurlionio muziejaus Kaune kolektyvu.

Rašant šią įžangą, nauji Marijos Olšauskaitės vitražai dar tik aušo. Jų švytėjimas taip pat rausvas, apšviestas Eugenijaus Sabaliausko ir laužiantis daugybę laikų, su kuriais susiduriame įžengę į muziejų. Jie galėjo būti čia jau 1989 m. arba 1997 m., o gali būti, kad bus ir 2049 m., kiekvieną kartą projektuodami vis kitokius efektus.

„Mąstau apie tai, kaip išreikšti pasaulį pasauliu. Atskirdamas laiką darbui jaučiuosi tarsi nebūčiau pasaulyje. Bet nemanau, kad būčiau galėjęs tai padaryti dar visai neseniai, darbas turi būti tarsi piktžolė, auganti tarp plytų ir plyšių,“ – kartą yra sakęs skulptorius Jason Dodge. Šiandien jis stebisi aplinkoje, kuri skamba kaip atvirkštinė jo koncepcija, maišanti pėdsakus. „Man reikia tik fragmentiškų apraiškos akimirkų, o ne trukmės“.

Jaučiu, kad „Marsas sugrįžta“ veikia abiem būdais – ir kaip apraiška, ir kaip trukmė (ir išnykimas) – pakaitomis, tarsi įkvėptas kiekvieno pastato personažo bei kiekvieno į jį vedančio pokalbio; vienas iš jų – su Seiko ir Casio:

Seiko ir Casio

(Gintaras Didžiapetris ir Elena Narbutaitė)

„bypskupsnschjarrbagalugabumbumgingingnglrbinglebel2022“

„Peizažas kariui, bet jam nereikia kario“, 2022 m.
Popierius, 300 × 297 cm

Alix Eynaudi specializuojasi (giliose) choreografiniuose laisvalaikio leidimo seansuose. Spektaklyje „Marsas grįžta“ ji atverčia savo naujojo leidinio, kurio dizainą sukūrė Goda Budvytytė, puslapius ir keliauja po pastatą dėvėdama apyranke, gauta iš močiutės Charlotte. Pačios Alix žodžiais tariant:

„Karoliukų verėja Charlotte Eynaudi didžiąją gyvenimo dalį praleido prie Žydrojo kranto Nicoje. Išaušus ji keliaudavo iš rūmų į rūmus, kad gamintų netikrus papuošalus, kuriuos turtingi, daugiausia rusų, turistai demonstruodavo per

pokylis, o originalus laikydavo savo seife, viešbutyje. Po daugelio metų, pernešusi jos vardą per daugybę šokių, paveldėjau iš jos laikrodį. Mano mama nusprendė išlydyti dar šiek tiek aukso (tikriausiai keletą dantų), atsikratyti laikrodžio ir užbaigti auksinę grandinėle, kad taip būtų sukurta forma, užfiksuoianti buvimą to, kas išnyko – formą, kuri savo buvimu taip pat įspaudžia netektį ir tylą, supančią šį išnykimą.“

Tokios tirpstančios, formuojamos ir nykstančios formos juntamos visame pastate. Vienoje iš patalpų Baltarusijoje gimusi poetė Valžyna Mort (šiuo metu gyvena JAV), apšviesta naktinio dangaus, slenka per kalbą ir atmintį; kitame tamsiame kambaryje Artūras Raila kruopščiai rekonstruoja tai, ką 1980 m. matė naktiniame danguje. Jo kūrinys vadinasi „Primityvus dangus“. Kartu su Johnu Menicku, kuriam „Marsas grįžta“ taip pat yra sugrįžimas (daugiau nei prieš dešimtmetį „Tulips & Roses“ galerijoje menininkas surengė parodą), Artūras dangų liečia labai apčiuopiamai ir labai skirtingai, pakaitomis. J. Menicko žodžiais tariant:

„Albedo bruožai“ (angl. „The Mars Project“) grįstas tūkstančiais Marso vaizdų, kuriuos per penkiolika metų užfiksavo vienas vienintelis NASA orbitinis aparatas. Greitai vienas po kito rodomi nespalvoti vaizdai atrodo be mastelio ir nereprezentatyvūs, planetą paverčiantys mirgančia rašalo dėme danguje.“

Seki paskui per sales mirgančią rašalo dėmę, mėgaukis dreifu, išsakyk linkėjimus šios galerijos ateičiai, susirask draugų ir sugrįžk, kai tik tam ateis laikas.

Raimundas Malašauskas

